

Nr 1224

Av herr **Holmberg m. fl.**, i anledning av riksdagens revisorers framställning angående förvaltningen av vissa kungl. slott, m. m.

(Lika lydande med motion nr 1061 i Första kammaren)

I skrivelse av den 27 mars 1969 har riksdagens revisorer hemställt att riksdagen måtte

dels tillkalla sakkunniga för utredning av frågan om i vilken utsträckning förvaltningen av de kungliga slotten allmänt sett är underkastad statlig insyn samt i vilken mån de nuvarande dispositionsreglerna kan anses tidsanpassade och ändamålsenliga,

dels uttala sig i spörsmålet huruvida Drottningholms kungsgård i kontrollhänseende är underordnad vederbörande statliga revisionsorgan,

dels föranstalta om utredning av frågan om den fortsatta driften av af-färsrörelserna vid Drottningholms slott och vid Gripsholms slott,

dels ock föranstalta om utredning av frågan om lämpligheten av att förvaltningen av Drottningholms kungsgård för framtiden överförs till domänverket.

Förvaltningen av och dispositionsreglerna för de kungliga slotten

Revisorerna har hemställt om tillkallande av sakkunniga för utredning av denna fråga. Av handlingar, vilka som bilagor fogats till revisorernas skrivelse, framgår att såväl historisk som offentligrättslig expertis anlåtats för att klarlägga Konungens rätt att disponera vissa slott och parker m. m. Av expertutlåtandet framgår att den dispositionsrätt, som genom beslut av 1809 års riksdag tillerkändes Konungen och som alltjämt äger giltighet, måste anses vara av vidsträckt natur, och de kungliga slotten kan inte vad förvaltningen beträffar betraktas som statlig egendom i vanlig mening.

Denna del av revisorernas ursprungliga granskningspromemoria, nr 5/1968, väckte stor uppmärksamhet. Innehållet i promemorian tolkades som anklagelser mot slottsförvaltningen för ekonomisk misskötsel och nära nog vanvård av slottens tillgångar. Personer med kännedom om de verkliga förhållandena har en helt annan uppfattning. Av remissyttrandena i ärendet framgår att åtskilliga anmärkningar i promemorian grundats på ofullständiga uppgifter och i hög grad överdrivits. I sitt remissyttrande erinrar

byggnadsstyrelsen bl. a. om att vid bedömandet av hyrans skälighet givetvis även måste beaktas de speciella åtaganden som hyresgästen enligt gällande hyreskontrakt kan ha att svara för. I åtskilliga fall har exempelvis hyresgästen att svara för underhållet av bostaden. Vidare kan byggnadens ålder, otidsenlig planlösning, bristfällig byggnadsstandard, mer eller mindre hårda restriktioner på grund av kulturhistoriskt värde inverka vid hyressättningen. Man måste sålunda ta hänsyn till en mängd faktorer som icke förekommer i normala hyresavtal. Detta möjliggör enligt byggnadsstyrelsens uppfattning icke någon mera generell bedömning vid hyressättningen av ett till synes likartat fastighetsbestånd utan förutsätter särskilt ställningstagande till varje speciellt objekt. Som exempel kan nämnas att det av ovan nämnda granskningspromemoria icke framgick att arrendatorn av fastigheten Hvilan nedlagt mycket betydande kostnader för iståndsättande av en förfallen fastighet, som endast kan användas som sommarbostad. Genom iståndsättningen har en kulturhistoriskt intressant bebyggelse som var i mycket dåligt skick räddats åt eftervärlden. De betydande kostnader som nedlagts på fastigheten kommer i stor omfattning statsverket till godo. Statsverket synes sålunda icke komma att "undandragas avsevärda inkomster" utan tvärtom att tillföras betydande värden.

Ytterligare ett exempel kan förtjäna att närmare beröras. Kyrkpaviljongen under Drottningholms slott uppläts åt Drottningholmsteaterns återupp-täckare — och återuppväckare — professor Agne Beijer. Enligt kontraktet gäller upplåtelsen under Beijers livstid och är hyresfri mot att Beijer iklätt sig det ekonomiska ansvaret för ändringar och reparationer intill ett belopp av 58 000 kr. Överenskommelsen innebar därtill att Beijer ställde sin lägenhet i Stockholm till förfogande för inrymmande av Drottningholmsteaterns bibliotek och arkiv. Kostnader för elektrisk ström och uppvärmning bestrids av Beijer. Upplåtelsen är sålunda i princip icke hyresfri. Drottningholmsteatern har blivit en av Stockholms främsta attraktioner icke endast för besökande utlänningar utan även för många svenskar. I stället för att rikta ogrundad kritik mot detta arrangemang borde statsmakterna visa sin uppskattning av den utomordentliga kulturgärning som professor Beijer här utfört.

I ett annat fall, det gäller den s. k. hovmarskalksflygeln, ingick i hyresavtalet att hyresgästen skulle inbetala ett engångsbelopp på 50 000 kr. för iordningställande av bostaden.

Av statskontorets remissyttrande framgår att statskontoret icke kan dela uppfattningen att förhyrningsärendena vid de kungliga slotten skötts på ett mindre tillfredsställande sätt. Hyrorna för såväl tjänstebostäder och övriga personalbostäder som allmänna uthyrningsbostäder har fastställts efter samma normer som gäller för övriga statsägda fastigheter. Medverkan

har skett från statens personalbostadsdelegation och statens tjänstebostadsnämnd, vilket i princip innebär att hyrorna anpassats till den allmänna hyresnivån på orten. En stickprovsundersökning visar att avvikelse från personalbostadsdelegationens rekommendationer förekommit i endast två fall. I varje särskilt fall har sålunda en fackmyndighets bedömning varit avgörande för hyressättningen. Enligt statskontorets mening arbetar personalbostadsdelegationen vid sin hyressättning efter ett väl genomtänkt system och med stor noggrannhet. Vid hyressättning för lokaler inom slottsfastigheterna biträdades riksmarskalksämberet av byggnadsstyrelsens hyressektion. Allteftersom löpande hyresavtal blir uppsägningsbara verkställas uppsägning och nya hyresavtal upprättas.

Vissa anmärkningar, som i den ursprungliga granskningspromemorian anfördes mot att lokaler i eller i nära anslutning till slotten upplåtits hyresfritt eller mot nedsatt hyra, har sålunda tillbakavisats av de remissinstanser som äger särskild kännedom om förhållandena.

Drottningholms kungsgård och den statliga revisionen

Beträffande frågan om kontroll och revision av Drottningholms kungsgårds räkenskaper kan visserligen någon tvekan ha rätt om riksrevisionsverkets befogenhet att granska dessa. Revisionsuppgiften har nämligen icke funnits upptagen i förteckningen över de räkenskaper som skulle granskas av dåvarande riksräkenskapsverket. Anledningen härtill kan enligt riksrevisionsverket icke nu klarläggas. I vart fall synes riksmarskalksämberet näppeligen kunna lastas för denna underlåtenhet, som i praktiken icke varit av någon betydelse. Riksrevisionsverket anser för sin del att denna befogenhet tillkommer verket redan enligt gällande instruktion. Enligt dess 4 § skall räkenskaper och redovisningshandlingar granskas i den omfattning verket finner behövt. Med hänsyn härtill och till verkets personalresurser ifrågasätter riksrevisionsverket om sådan fortlöpande granskning av slottens räkenskaper som avses i den av riksdagens revisorer upprättade granskningspromemorian bör prioriteras. Det bör även beaktas att anslaget till slottens administration är synnerligen blygsamt i förhållande till driftbudgetens totala utgiftssumma, säger verket. Riksmarskalksämberet har sedan några år tillbaka uppdragit åt Sveriges lantbruksförbunds revisionsbyrå att verkställa ifrågasatt revision. Riksrevisionsverket har icke haft något att erinra häremot. Med hänsyn till nyss nämnda instruktion synes verket i samråd med riksmarskalksämberet kunna besluta att den fortlöpande granskningen av räkenskaperna även framdeles utföres av Lantbruksförbundets revisionsbyrå. För detta talar även att revisionsbyrån har särskild sakkunskap på jordbrukets område. Även om riksrevisionsverket icke självt utför den fortlöpande granskningen, kan

verket kontrollera att de av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifterna om kungsgårdens förvaltning iakttages. Något uttalande från riksdagens sida i denna del synes sålunda icke erforderligt.

Affärsrörelserna vid Drottningholms och Gripsholms slott

Vad angår frågan om utredning angående den fortsatta driften av affärsrörelserna vid Drottningholms slott och Gripsholms slott kan det starkt ifrågasättas om något står att vinna med en särskild utredning. Drottningholms kungsgård kan ingalunda anses vara illa skött. Oaktat konjunkturena för jordbruket icke varit de bästa, har jordbruket lämnat god avkastning. Kungsgårdens 40 kor har en mjölkproduktion som hör till de tre bästa i Stockholms län. Att denna del likväl visar underskott är en omständighet som kungsgården icke är ensam om. Trädgårdsdriften uppvisade för 1969 ett underskott på 11 000 kr. Men om trädgården läggs ned, måste blommor för rabatterna köpas på annat håll. De anställda vid kungsgården används dessutom även för skötseln av slottsparken och trädgårdsanläggningarna.

Samma är fallet med maskinparken vid kungsgården och Gripsholms slott. Av denna anledning är trädgårdsrörelserna vid dessa slott enligt riksmarskalksämbetets uppfattning mycket svårbedömbara från ekonomisk synpunkt. Frågan om Gripsholms trädgårds fortsatta bestånd var för övrigt avsedd att upptas till ny prövning i samband med slottsträdgårdsmästarens förestående pensionering. Det bör ankomma på ämbetet att med anlitande av den sakkunskap som kan vara erforderlig avgöra denna fråga.

Överförande av Drottningholms kungsgård till domänverket

Revisorerna anser starka skäl tala för att denna fråga snarast blir föremål för utredning av särskilda sakkunniga. Denna uppfattning delas också av samtliga remissinstanser utom riksmarskalksämbetet. Det skall inte bestridas att det vid ett ytligt betraktande kan te sig mindre rationellt att Drottningholms kungsgård är undandragen domänverkets förvaltning. Då genom beslut av 1945 års riksdag förvaltningen av de under de kungliga slotten lydande skogs- och jordbruksegendomarna överfördes från vederbörande ståthållarämbeten till domänstyrelsen gjordes undantag endast för Drottningholms kungsgård. Skälen härtill framgår icke vare sig av Kungl. Maj:ts proposition eller av riksdagens beslut. Anledningen härtill kan möjligen ha varit att Drottningholms slott med park- och trädgårdsanläggningar och kungsgården ansågs utgöra en så naturlig enhet att det betraktades som mindre lämpligt att bryta ut kungsgården ur den gemensamma förvaltningen. Att några väsentliga besparingar i administrationskostnader skulle stå att vinna genom att förvaltningen fräntas riksmarskalksämbetet och inordnas under domänverket kan ifrågasättas. Detta bör

icke heller vara avgörande för ställningstagandet. Att bryta sönder den nuvarande gemensamma förvaltningen kan knappast vara tillrådligt av skäl som nyss nämnts. Drottningholms kungsgård är belägen inom ett miljömässigt känsligt område och utgör en integrerad del av hela det område som omfattar slottet, parken, teatern och övriga byggnader kring slottet. Ett nära och för denna speciella miljö förståelsefullt samarbete på alla nivåer är nödvändigt för att bevara områdets karaktär. Några vägande invändningar mot den nuvarande förvaltningen av kungsgården har icke kunnat andragas. Vid en överföring av kungsgårdens förvaltning till domänverket kan man riskera att denna helhetssyn på drottningholmsområdet går förlorad.

Åberopande vad här anförts hemställes,

att riksdagen måtte avslå den av riksdagens revisorer i skrivelse av den 27 mars 1969 gjorda hemställan om tillsättande av tre utredningar och ett riksdagens uttalande angående förvaltning, m. m. av de kungliga slotten och Drottningholms kungsgård.

Stockholm den 16 oktober 1969

Yngve Holmberg (m) *Gösta Bohman (m)* *Karin Wetterström (m)*

Nr 1225

Av herr **Börjesson** i Glömminge, i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 99, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.*

(Lika lydande med motion nr 1062 i Första kammaren)

Stockholm den 17 oktober 1969

Fritz Börjesson (cp)
i Glömminge